

ئالاي نازادي لەمىزگىردىكى رۇننامە وائىدا سەبارەت بە پرسەكانى ژنانو بوونو كارىگەرى رىكخراوكانو ھە ئۆستى دەسلەتو ھۆكارەكانى بەرھەمەتتەن توندوتىژى سازکردو ھەرىكەت (شىلان ھەمە نورى) ۋەك تونىژەرى كۆمەلەيەتى ۋە ئىسپاوا لەبوارى ژناندا، لەيلاخان لەيەكىتى ژنان سازکرد.
ئا: ئىدرىس عەلى

ئىدرىس عەلى: لەپاش راپەرىنەو رىژە توندوتىژى و كوشتنى ژنان بەشىوئەيەكى ترسناك زىادى كردوو ۋە ئامارە رەسمىەكان بەئاشكرا باس لەبوونى رىژەيەكى زۆر دەكەن لەكوشتنو توندوتىژى دژ بەژنان، ھاوكات چەندىن رىكخراوئىش بەناوى ژنانەو درووستبوونو بەلام رەنگە تائىستا نەيانتوانىيەت ۋەكو پىويست كار بۆ بەرگرتن لەتوندوتىژى بگەن... بەراى تۆ ئەو ھۆكارانە چىن كە تائىستا نەتوانراو ئەو كارانە بگىرن؟

لەيلا خان: زۆر ھۆكار ھەيە چە سىياسى چە كۆمەلەيەتى، ئىمە ۋەكو يەكىتى ژنانى كوردستان ھەولى زۆرمانداو تە مەينەتەكانى سەر ژنان كەم بگەينەو ھەولى جىيىمان داو كە ژنان ئاشنا بگەين بە مافەكانى خۆيان، چونكە تائىستا ئاشنانىن بە مافەكانى خۆيان، ئەو توندوتىژىيەش كە لە كۆلتورى ئىمەدا، لە بابو باپىرمانەو بۆمان ماوئەتەو ۋاھەستدەكەين ئەبى بەشىوئەيەكى تەدرىجى بىرەت، ئەمە يەكىكە لەو ھۆكارانە كە ۋاىكردوو ۋە ژنان مافەكانى خۆيان نەناسن، ئەمەش دەبىتە سەرەتايەك بۆ توندوتىژى لەخىزانەكەيەو تادەگاتە ئەو شوئەيە كارى تىدادەكات، ئىمە چەندىن توندوتىژىمان ھەيە.. جەستەيىمان ھەيە، دەروونىمان ھەيە، بەراستى ئىمە ناتوانىن تەنھا باس لەيەك توندوتىژى بگەين لەسەر ژنان، لەراستىدا ژن ۋەك كالا يەك تەماشى دەكرىت، لەمالەو ۋە كار دەكات ۋە سىكس دەكات لەگەل مىردەكەيدا ئىتر بەزۆر بىت يان بەئارەزووى خۆى، لەكار كرىنىشدا بەھىچ شىوئەيەك حسابى دەرجە دووى بۆنەكراو، ئىمە دەپرسىن بۆچى توندوتىژى لەكۆمەلگەي ئىمەدا زۆر بوو؟ مەن دەيگە رىنمەو بۆ ئەو كە ژنان ھەستىان كردوو كە رىكخراوكان بەرگرىان لىدەكەن، جاران كە سىك يان رىكخراوئىك نەبوو بەرگرىان لىبكات لەبەرئەو كەس نەيدەزانى ئەو ژنە توندوتىژى لەسەر تەنھا لەچوارچىوئە مالاكەي خۆيدا دەمايەو ۋە كۆمەلگە پىي نەدەزانى، تەننەت ئەگەر خۆشى كوشنىت شارديوئەتەو نەيانھىشتوو كۆمەلگە پىي بزانن، بەلام تۆ تەماشى ئىستا رىكخراوئىكى زۆر ھەيە كە ھەموويان ھاوار دەكەن ۋە لەسەر كىشەو مافەكانى ژنان دىنە ۋەلام ۋە وايانكردوو ئەو مەسەلانە بگەينەن بەرزترىن ناوئەندى

دەسلەت، ئەمەش واىکردو ئەگەر ئنان لەخيزانەکانى خۆياندا توندوتیژيان بەرامبەر بکړیت، یەكسەر ریکخراوهکانى لى ئاگاداردەكەنەوهو ئیتر قبولى ناکەن، ئەمەش بۆتە ھۆکارىک بۆئەوهى توندوتیژیهکان دەرېکەون و کۆمەلگه پييان بزانت، لەراستیدا ئەم توندوتیژیه بەر لەراپەرینیش ھەر ھەبوو، بەلام بەشیوہیەكى دیکه بوووه کەس پيى نەزانیو، بەلام ئیستا کۆمەلگه لى ئاگاداردەكړیتو ھەمووکەس پيیدەزانت بەتایبەت لەریگه ریکخراوهکانى ئنان و سەنتەرەکانەوه بانگەشەى ئەوئەدەكەن. ئەگەر ئنان توندوتیژيان لەسەر بیټ بەرگریان لیدەكەن و دەچن بەھانایانەوهو لەریگه یاساییهوه کیشەکانیان بۆچارەسەردەكەن و کارى یاساییش بۆ ئەو ئنانە دەكەن، کەھەرپەشەى کوشتنیان لەسەرەو لەناو خیزانەکانیاندا مامەلەى خراپیان لەگەلدا دەكەن، تەنانەت ئیمە سەردانى چەندین بەرپۆهەریتیمان کردووه ئنان گلەبى ئەوئەدەكەن کە جیاوازیهكى زۆر ھەیه لەکارکردندا لەگەل پیاواندا، بەراى من ئەمانەش بەشیکن لەتوندوتیژى.. ئیمەى ریکخراوهکانى ئنان ھەمیشە بەدەم داواکاریهکانى ئنانەوه دەبین و دەچن بەھانایانەوهو بەھەموو شیوہیک ھاوکاریان دەکەین. کەواتە مەسەلەكە ئەوہیه کە توندوتیژیهکە دەرکەوتوو، ئیمە کیشەى ئنانمان لەشویئە دوورە دەستەکاندا ھەیه، ئنان لەوشویئاندا بەیانى تا ئیوارە خەریكى کارکردن، شەوانەش کەمیردەکانیان ھاتەوه ئەبى جیبەجیکەرى فرمانەکانى میردو پیاو بن، بەلام بەھوى بوونى ریکخراوهکانى ئنانەوه لەوشویئاندا وایانکردووه ھۆشیارى لەناو ئناندا بلاوبکەنەوهو ئاشنایان بکەن بەمافەکانیان و فیریانکردوون ئن کالاً نییە، ھەر بۆئەوه نەکراوه لەلایەن پیاوانەوه بچەوسینرینەوه، ئەمانەش وایانکردووه کەئنان چاوکراوترو ھۆشیارتربن. دیارە ئەمەش کاریگەرى ریکخراوهکانى ئنانە، تەنانەت ئیمە کاریگەرییمان لەسەر ئنانى کوردستانى ئیرانیش داناو کە لەوشویئانەوه کە کیشەیان ھەبیت، ھانا بۆ ئیمە دینن و دەیانپاریزین یاخود کیشەکانیان بۆ چارەسەر دەکەین.

ئیدریس: شیلان خان تۆ تاچەند پیتوایه ریکخراوهکانى ئنان لەئاست کیشەو داواکاریهکانى ئناندا بن؟ ئایا پیتوانییه ئەم ریکخراوانە ئەمەندەى لەچوارچۆهى حزبەکانیان و ئەوسیستمە سیاسى و کولتورە دارىژراوهى بۆیان دیاریکراوه کاردەكەن کەمتر بەجدى کار بۆ مەسەلەکانى ئنان دەكەن؟ ئەلبەت ناشلیم ھەر ھیچیان نەکردووه، بەلام وەكو پيويست کاریاننەکردووه بەھوى مانەوهیان لەژیر کاریگارییه سیاسى و بەرژوہەندییه تاییهتیهکانى حزبدا؟ ئایا پیتوانییه ئەمەش وای کردبیت ئنان کەمتر متمانەیان بەم ریکخراوانە ھەبیت کەلەژیر چەترو ئایدۆلۆژیای حزبدا کاردەكەن؟

شیلان ھەمە نوری: ئەگەر ئیمە باس لەو ریکخراوانە بکەین کە ئیستا لەکوردستاندا کاردەكەن ئەبى بەدوو جۆر باسیان بکەین، یەكەمیان ئەو ریکخراوانەن کە ناھکومین و نارەسمین، بەلام لەلایەن یەکیک لەحزبەکانەوه دەعم دەکړین، ئەمەش واىکردووه ھەریەك لەو ریکخراوانە ببنە پاشکۆى حزب و حزبیى بەشیوہیەكى راستەوخۆ ھاوکارى ئابوورى دەكات، ئەمەش بەشیوہیەكى راستەوخۆ ئاماژە بەوه دەدات کە ئەم ریکخراوه پاشکۆیه کەھەشە لەسەرەوه ئاماژەى پینادریټ، بەلام لەناوەرۆکدا بەلئ پاشکۆیه، ئەمەش وادەكات بەشیک لەکارەکانیان سست بکات بەھوکمی ئەوهى ئەو ئایدۆلۆژیا سیاسیهى کە ئەم ریکخراوه لەچوارچۆهى حزبەکەیاندا کاردەكەن سنور بۆکارەکانیان دیارى دەكەن و ریگەشیان نیشان دەدات ئەگەر مەسەلەیهك بیتە پشەوه، حزب تەوجیھیان دەكات کەچۆن کارى لەسەر بکەن، چونکە حسابى ئەوئەدەكەن ئەو مەسەلەیه کیشەى سیاسى حزبیكى تری تیدا نەبیت ئیتر ریکخراوهکە ناتوانیت لەو سنورە دەرېجیتو تەوجیھاتەكە جیبەجیبەدەكات، بۆیه زۆرجار ئەو ریکخراوانەى کەپاشکۆى حزب، مەسەلەى ئنان دەكەنە قوربانى مەسەلە سیاسیهکانى حزب، ئیدی لیزووه مەسەلەکانى ئنان دەبیتە قوربانى مەسەلەى حزبەکان و عەشیرەتەکان و کەسایهتیهکان، بەلام مەسەلەیهكى تر کەمن بەگەرتر دەبیینم کە کیشەکانى ئنان لەجاران زیاترى کردووه ھوکمی بەرەوپیشچوونى کۆمەلگایه ئیمە بمانەوئ و نەمانەوئ رەوتى کۆمەلگە ناوہستى ھەر بەرەو پشەوه دەروات، گۆران ھەتمیەتى ژیانە، بۆیه ئەگەر تەماشای بکەین لەبواری تەکنەلۆجیادا پشکەوتنیكى بەرچاومان بەخۆمانەوه ببینووه.. ھەرودھا گۆرانى بارى ئابوورى ھۆکارىكى دیکهیه ئیمە لەئاستىكى ئابورى خراپەوه ھاتینە ئاستىكى باش.. تەماشاکە ئیستا خەلک پارەکانى بۆ رەفاهیەت خەرج دەكات، جارن تەنھا خەمى دابینکردنى بژیوى ژیانمان ھەبوو.. ھۆکارىكى تر لەوانە تارادەیهكى ھۆیهکانى راگەیانن پالپشستىكى باشن بۆئەوهى کە خەلک بزانت توندوتیژى دژ بەئنان مافى پیاو نییە وەزىفەیهك نییە وەك جارن کەوايان دەزانى پیاو دەبیت لەئنان بدات، تەنانەت لەیەكەم شەوى زەواجدا داریک دەدرا لەسەرى بوکەكە، ئەمە

جاران بەشىك بوو لەكولتورى ئىمە كەپياو مافى ئەودى ھەيە لەژنەكە بداتو بەرامبەرى توندوتىژى بىت، بەلام بەھوى راگەياندەنەكانەو بەشىكى زۆر لەژنانو پياوان لەو تىگەيشتونون كە ئەو پەيوەندىەى نيوان ژنو پياو بەتوندوتىژى و ليدان ناچىتە پىشەو، بەلكو بەريزو خۆشەويستىو پەيوەندى ھاوپىيانە دەچىتە پىشەو، ئەو بەرەو پىشچونەى باسکرد وای لەژنان کردو چىتر بەو پەيوەندىە كۆنە رازى نەبن و بەرەوپىشچونە ئابورىەكەش واىکردوو كەچۆن لەكۆمەلگەى پياوسالارىيدا پياو تەنھا بىر لەچىژەكانى خۆى دەكاتەو و چۆن بەخۆشى رابويىرت لەژياندا ئەمانە بووتە ھۆكارىك بۆ زۆر بوونى توندوتىژى، ئەگەر ئىمە بىين پىداچونەو دەيەك بكەين بۆياساكانى عىراق ھەمان ئەوياسايانە دەبىين كەلەسالى 1957 دارىژراو، ئىمە لەپاش ئازادى عىراق و دامەزراندنى يەكەمىن پەرلەمانى كوردستان لەسالى 1992 ئىمە وەك رىكخراوكانو كەسايەتەكانو ياساناسەكان بانگەشەمان کردوو كە دەبىت ياساكان بگۆردىت.

ئىدرىس: ئەى بەراى تۆ بۆچى تائىستا ئەوياسا كۆنانە نەگۆرداوان، ئايا كارى بۆنەكراو لەلايەن رىكخراوكانەو ياخود دەسەلات كەمتەرخەمە؟

شىلان: من دەپگىرمەو بە بۆ دوو ھۆكار، يەكەمىان كەمتر خەمى دەسەلاتى كوردىيە بەشىوہەيەكى گشتى، كە ئەوئەندى سەرقالبوون بەكيشەو ملمانى سىاسىو حزبىەكانىانەو ئەمەندى سەرقال بوون بەكيشەى دەسەلاتو پارە، ئەمەندە خەمى كۆمەلگەيان نەخواردوو، ھۆكارىكى تريان ئەودە كە خەمخۆرىكى ئەوتۆ نيە ئەوانەشى كە بانگەشەى ئەو گۆرانكارىيە دەكەن دەسەلات ھاوكارىان ناكات لەبەر ئەو نەمانتوانىو تائىستا ئەو گۆرانكارىيە ئەنجام بەدين، لەوانەيە تاكو تەرا توانييتمان برىار دەربەكەين و شكستىشى ھىنا، بەلام ئەگەر ئىمە بەراوردى بكەين لەگەل ئەو گۆرانەى بەسەر كۆمەلگەدا ھاتوو، كەنزىكەى شانزە سال دەكات زۆكەمە، لەبەر ئەو نەبوونى ياسا نەبوونى ھۆشيارى تاكەكانو پىشكەوتنى بوارى تەكەلۇجيا بەوشىوہەيە و زۆربوونى پارەو رەفاهىيەت لای خەلك ئەم تونوتىژىەى زۆرتەر کردوو. ئەوئەشمان لەبىر نەچىت بوونى رىكخراوكانو چوارچىوہى كارکردن و چالاكيان سنوردار كراو. ژنىك ناتوانىت بۆ نمونە ژنىكى وەكو من لەرىكخراوىكدا ئىش دەكەم ئەگەر كەسىك ھانام بۆ بىنىت ئەوكاتە دەچم بەھانايەو لەبەرئەو ياسايەكمان نيە حەسانەيەكى قانونىمان نيە كەئەگەر من گويم لەھاوارى ژنىك بىت يان تەلەفونىكم بۆ بكرىت ژنىك بلىت شىلان وەرە بەھانامەو، من چۆن بتوانم سەر بەخۆ بچمە ناومالەكەو ناو مەوزوعەكەو، ئىمە تائىستا ئەوئەمان بۆ نەكراو تەنانەت لای ئىمە پۆلىسەكانىش ئەو سەلاحيەتەيان نيە، ئەمە شتىكە لەكوردستاندا كە دەست و پىي ھەموومانى بەستوو، وەك رىكخراوكانو كەسايەتەكان و بىكەكانى پۆلىس، كەتوندوتىژى لەگەلدا دەكرىت. ئەبىت كەسى شكاتكار ھەبىت، وە لەسەدا نەودى ئەوانەى توندوتىژيان لەگەلدا دەكرىت، رىگەى ئەوئەيان نيە. بىنە دەرەو ياخود ئەو ھۆشيارىەيان نيە كەبىن و ھانابەرن بۆ پۆلىس، لەبەرئەوئەش كەھاتە پۆلىسخانە كىشەكەى بەتەلاقو كوشتن كۆتايى دىت لەبەرئەو ناورىرت بىتە بىكە پۆلىس، لەبەرئەو بەرپراوى من پىويستە گۆران لەسىستى ياسايدا بكەين، پىويستە رىكخراوكانى ژنان دەستكراوہىن و بەرەھايى بتوانن كار بۆ مەسەلەكانى ژنان بكەن، ھەرەھا پىويستە لەگەل ھاتنى ھەمووشتىكى تازەدا ھۆشيارى لەگەلدا بىت. دواچار حەزەدەكەم ئاماژە بەو راپۆرتە بكەم كەلەم رۆژانەدا لەرىگەى سايتىكى دانىماركى موختەبەرەو پىمگەيشت كەئاماژە بەبوونى لىژنەيەكى ئەكادىمى دەكات كە تويژىنەوئەيان ھەبوو لەسەر كوشتنى شەرەف دەلىت لەماوہى پانزە سالى رابردوودا سى ھەزار ژن بەتاوانى ئابروو كوژراون، ئەگەرى لەھەموو شەرى براكوژىيدا دە ھەزار پياو كوژراو. بەراستى ئەمە رىژەيەكى زۆر ترسناكە كەبەشەر تووشى سربون دەكات، باشە لەم ماوہدا ئەم رىژەى كوشتنەى ژنان ھەيە ئەى باشە ئەم ماوہ ئىمە چىمانكردوو؟ رىكخراوكانى ژنان چىانكردوو؟ ئەى حكومەت چىي کردوو كەمن دلنىام حكومەت ئاگايان لەم رىژە ترسناكە ھەيە، بەلام نايانەويت ئاشكراى بكەن ئەمەش وەك مەسەلەيەكى ئەمنى قەومى چا و لىدەكات، بەلام من ئەمەويت بەحكومەت بلىم ئەگەر ئەمە ئاشكراناكەيت وەك مەسەلەيەكى ئابرووچوون بۆ ئەمنى قەومى سەيرى دەكەيت ئەوا لەھەمووى ئابرووچوونتر ئەوہيە، كەرۆژانە لەسايەكاندا وىنەى كوشتنەكان دەبىين بلاودەكرىنەو. وەك ئىستا ھەموان دەبىين لەدواى كوشتنى دواوہ كوشتنەكان زۆر زيادىان کردوو شىوازى كوشتنەكان ئەكادىمى تر بوونەتەو، لەبەرئەو خەلك چاوكراوہن بىنيان كە شورتەو پۆلىسو دەسەلاتى پارتىك كچىك تەسلىمى عەشیرەت دەكەنەو ئەوانىش وەك چۆن قالۆنچەيەك دەكوژن ئاوا دوعايان كوشت

بەبى ئەوھى كەس پىيان بلىت بەرى چاوتان كلى پيوھى، ھەرچەندە ئىستا ھەست دەكەين چ لەژىردەسەلاتى پارتى يان يەككىتى واتە لەسلىمانى و ھەولئىر ھەرەكەيەك درووست بوو و ھەستدەكرىت ئەيانەوئىت شتىك بكن بۇ ئافرەت و سنورىك بۇ توندوتىژى دابنىن، بەلام پيوئىستە ئەم كارانە بەزووى بكرىن بەتايبەت دەرچوونى ياساى دژى توندوتىژى.

ئىدرىس: لەيلاخان گوئىت لەو رىژەيە بوو كە شىلان باسى كرد.. بىگومان مەترسىدارە وانىيە؟ بەلام تۆسەيركە بوونى رىكخراوھكان و دەسەلاتىك كەھەمىشە بانگەشەي ئەو دەھكات كە پالپشتى ئافرەتان و مەسەلەكەيانە . رىكخراوھكانى ژنانىش لەبۇنە سىياسىيەكاندا بەردەوام ستايشى رۆلى حزبو دەسەلات دەكەن، كە چۇن چۇنى ھەولى حزبو دەسەلات بەرز دەنرخىنن، بۇ پالپشتى رىكخراوھكانى ژنان و مەسەلەي ژنان كەچى گوئىبىستى ئەم ئامارە ترسناكانە دەبىن؟

لەيلا: وەك شىلان ئامازەي پىدا ئەو قانونانەي لەمەحاكدا ھەيە ھەر ئەوانەيە كە لەسەردەمى رژىمى پىشودا ھەبوو، ئەمانە بۇخۇيان كارىگەرى خراپيان ھەيە بۇنومونە وەزىرى ناوخۇ كۆبوونەوھەيەكى كردوو لەگەل ھەموو بكنەكانى پۆلىسا كە بتوانن بەزووترىن كات بچن بەھاناي ئەوژنانەو كە توندوتىژىيان لەسەرە يان ئازارى جەستەييان لەسەرە، لىرە پۆلىس خۇي موعاناتى ھەيە، چونكە تائىستا دەسكراوھنەن.

ئىدرىس: پۆلىس وەك تاكىك دەسكراوھ نىيە ئەي وەك سىستم و ياسا دەسەلات؟

لەيلا: لىرە ئەگەر ئەو بكنەيە بتوانىت سەلاحيەتى ئەوھى ھەبىت كەھاوكارى تاكە كەسىك بكات لەشونىنكىدا ئەمە بۇ ھەموو شونەكان وەك يەكدەبىتەو، يەكەم دەسەلات كەھەبىت مەحاكە، ئىستا من نمونەيەكەم لەبەردەستدایە لەيەكەك لەبكنەكاندا ھاوكارى ژنىكى كردوو كە مىردەكەي سەرخۇشبوو و وىستوويەتى بىكوژىت بەرپوھبەرى بكنەكە وىستوويەتى ھاوكارى ژنەكە بكات كەچى بپىارى گرتنى بەرپوھبەرەكە دەرچوو لەبەرئەوھى ھاوكارى ئەو ژنەي كردوو.. ئاخر لىرە ياسانىيە ياسايەك نىيە بلىت تۇ برۇ لەمالەوھە يەكەك بىنەرەوھە دەرەوھە ئىجراناتى ياساى لەگەلدا بكە، بەراستى ياساكان دەستى ھەموومانى گرتوو، رىكخراوھكانى ژنان ئەگەر سەلاحيەتى ئەوھىيان ھەبىت بچن بەھاناي ژنىكەوھە لەمالەوھە بىھىننە دەرەوھە، كەسوكارەكەي ئەسلەن حىساب بۇ رىكخراوھكەشت ناكەن و تاوانبارەكانىشت بۇناگىرىت، ئەگەر بىشىگرن سەيردەكەين بەدوو رۇژ ئازادى دەكەن، لىرە ئەبىت پەيوھندىەك ھەبىت لەنىوان پۆلىس و رىكخراوھكان و ئەو ژنانەدا و پيوئىستە ياساش ھەبىت بەرگرى لەم مەسەلەيە بكات.. باشە بۇ ناتوانرىت ژنىك لەمىحنەتىك رزگار بكرىت و ياساش پىشتىوانى لىبكات؟ رىكخراوھكانى ژنانىش ئەگەر لايەنىكىان لەپىشتەوھە نەبىت ناتوانن ھىچ كارىك ئەنجام بەدن، ئەم كارانە پيوئىستە لەناو پەرلەماندا باس بكرىن و ياساىان بۇ دىارى بكرىت.

ئىدرىس: جابۇچى ناكرىت تۇ ئەتەوئىت ئەم پىرسىارانە ئاراستەي كى بكەيت؟

لەيلا: ئاراستەي ئەوژنە پەرلەمانتارانەي دەكەم كە بەعەقلى پىاو بىردەكەنەوھە.. ئىمە ئەگەر بىست و پىنج ژنمان ھەبىت لەوانەيە دوو ژنمان ھەبىت دەستى بەرزبكاتەوھە و لەگەل مەسەلەي ژناندا بىت، بۇنومونە لەپەرلەمانى عىراقدە ئەوژنانەي كەھەمانە توندروھون.

ئىدرىس: لەيلاخان بەراستى ئىمە كۆمەلىك ژنمان ھەيە كەبەجدى كار بۇ مەلەي ژنان دەكەن و ھەلسوراوى بزوتنەوھى ژنانن بۇچى ئەم كەسەباشانە ناچنە ناوھندەكانى بپىاردان؟ ئايا پىتوانىيە چونكە حزب پىاوسالارە ئەوژنانە دەباتە ناوپەرلەمان كە وەك پىاو بىردەكەنەوھە؟

لەيلا: ھەردوو حزبە بالادەستەكە رۆلى خۇيان ھەيە بانومونەيەكت بۇ بىنمەوھە ھەردوو بپىارى 62 لەگەل 59 كەدژى توندوتىژىيە ياخود كوشتن لەسەر شەرەف ئەمە بپىارىك بوو لەسلىمانى دەرچوو، لەھەولئىر ئەسلەن حىساب بۇ ئەم بپىارە ناكرىت ئىستاش كەئەم دووھكومەتە بوونەتە يەك ئەم بپىارە وردە وردە خەرىكە لەبەين دەچىت، بۇمەسەلەي فەژنىەكەش كە 62 وە لىرە كارى پىدەكرىت لەوئى پىي ناكرىت، كەواتە ئەم بپىارە دجەچىت يان نا چ حسابىكى بۇ دەكرىت، بىگومان لىرەشدا حزب رۆلى خۇي ھەيە، بۇنومونە ئىستا من باس لەرىكخراوى خۇمان دەكەم وەك بەرپوھبەرى سەنتەرىك سەلاحيەتى تەواوم ھەيە ئەگەر تائىستا تەداخولى قەزىيەيەكى ژنىكەم ھەركدبىت لەمەحاكەم شورتەدا لەسەر ئەوھى توندو تىژى لەگەلدا كرابىت ھىچ كەسىك رىگرم نەبووھە وەبەتەھەداشەوھە دەلىم تائىستا 275 قەزىمە لەلابووھە

توانیومە زۆبەیان چارەسەر بکەم تەنھا 18 قەزیم لەلاماوە، وەتوانیویمە تەداخولی گەرەترین قەزیم بکەم بەبێ ئەوەی کەس تەداخولم بکات، بۆنمۆنە قەزیمەیک رودەدجات لەناوچەیی پشدر یەکیک لەبەرپرسەکان لەپشتی ئەم قەزیمەوێە من دەچم بەهانی ژنەکو و کەبەرپسیک لەپشتیەوێەتی من وەک ژنیک ناتوانم هیچ بکەم ئەگەر یاسایەکم لەپشتەوێە نەبێت، ئەمە کێشەکە درووست دەکات، من قەزیمەیک لەلایەن گەرەترین دەسەلاتەوێە دیفاعی لێدەکریت، ئێمەچەندین جار لەسەر ئەم مەسەلەییە قسەمان کردوو قەزیمەیک دەتوانیت بیکات وەرێن بابەعمەلی بیکەن..من لەم ماوەی پێشوویدا لەرادییوو چاویکەوتنم هەبوو پیاویم پەییوەندی پێوەکردم وتی کچەکەمی من لای تۆیە تاوانبارە دەبێت تەسلیم بکەیتەوێە باشە ئەم پیاوێە راکردوو لەیاسا لەکوێ خۆی شاردۆتەوێە ئەگەر کەسیکی دەسەلاتدار لەپشتیەوێە نەبێت.. کێشەکە لەوێدایە دەسەلاتی تاکەکەسیک لەحزبدا تەوانی دەسەلاتی هەموو حزبی هەیه بەتایبەت لەناوچە عەشایریەکاندا خۆشتان دەزانن حزب پێویستی بەپالپشتی هێزە عەشایریەکان هەیه ئیتر لەو بەینەدا ژن ئەفەوتیت یان تیا دەچیت ئەوێەیان مەسەلەییەکی دیکەیه.

ئیدریس: شیلان خان رۆلی ئاین چۆن دەبینی لەبەرەمەھنانی توندوتیژیدا بەرامبەر بەژنان؟

شیلان: ئەگەر خۆیندەوێەکی زانستیانه بۆ ئاینە ئاسمانیەکان بکەن ئەبیین ئەو مافەیی کە ئینسان پێویستیەتی ندراو بەئافرەت.. هەرلەساتەوێەختی کەوتنە خوارەوێە ئادەم و حەوا بۆسەر زەوی مەملانییەکی زۆر کەوتە ئیوان ژن و پیاوێەو، پلەیک دراو بەپیاو پلە دوو دراو بەژن، هەموو ئاینەکان بەیەکسانی مافەکان دەداتە پیاو بەپێچەوانەیی ژنان دەبێت هەمیشە لەپشتەوێە پیاوانەوێە کار بکەن ئەگەرچی رۆلشیان هەبوو بێت بەلام رۆلەکیان بەسەرەکی نەناسراو بۆیە ژنان هیچ رۆلێکیان نەبوو لەئاینەکاندا، ئەمەش وای کردوو سەرباری بوونی تیکستی ئاینی بەجۆریک لەجۆرەکان باس لەیەکسان بوونی مۆف دەکات بەلام بەشیوازیکی تر تەفسیری بۆکراو. لەبەر ئەوێە لەهەرەمی ئاینەکاندا یەک ژن نابینیئەو، هەر بۆیە ئەبیین لەدرووست بوونی یەکەمین ئاینەوێە تادەگاتە ئیسلام مافی تەواوی نەداو بەژن، بەئکو ژن وەک نەفرەت لیکراویکو پاشکۆیەکی شەیتان تەماشای کراو.. لەوێدایە ئاینەشەوێە کۆمەل وای لێدیت نەفرەت لەژن بکات چوێە پیاو وایە بوونی ژن عەیبەییە چوێە دەرەو قسەکردن هەلسوێەوت جەستەیی هەر عەیبەییە لەژێر سیبەری ئاینەکاندا هەمووشتیکی بۆ ژن عەیبەییە.. لەگەڵ ئەوێەشدا ئەبیین ژنان لەپیاوان زیاتر پابەندن بەئاینەوێە و زیاتر لەپیاوان لەخواترسن و یاسا ئاینەکان جێبەجێدەکەن تەنھا بەو هیوایی خۆی گەرە یەکسانی و دادپەرەرییان بۆ فەرەم بکات.. بەلام من جگە لەئاین رەهەندیکی مەترسیدارتر دەبینم لەکوردستاندا سەریهەلداوێە ئەویش مەسەلەیی درووستبوونی عەشیرەتگەرایە، کە لەلایەن دەسەلات و حزبەوێە دەم دەکرین و پالپشتی بۆدەکریت و تەکیەو دیوێەخانەیان بۆ دەکریتەو، هەر لەو دیوێەخانەدا بێرێار لەسەر چارەنووسی ئافرەت دەدریت، عەشیرەت و بنەمال کۆدەبنەوێە بێرێار لەسەر کوشتن و لوتبێرینی ژنان دەکەن، ئێمە لەپاش پانزە ساڵ لەراپەرین و ئازادی و ئەو هەموو بانگەشە گەورانە تازە بەتازە کۆدەبینەوێە عەشیرەت زیندوو دەکەینەوێە؟ لەناو ئەو عەشیرەتەدا ژن کاوێە مەرۆ مالات جارێ کێشەییەکی عەشایری روویدابایە بەمەرۆ مالات چارەسەریان دەکرد، بەلام ئیستا ژن ئەو رۆلەیی مەرۆ مالات دەبینیتن حزبەکان دەیان هەزار دۆلار دەدەنە دیوێەخانەکان، لەراستیدا دیوێەخانەکانیش هیچ نین جگە لەقەسابخانەییەکی بۆ ژنان.

ئیدریس: لەیلا خان ئیوێە بەو پێچییە سەربەحزبیکیی دەسەلاتدارن و حکومەتیش بۆچی لەنزیکەوێە داواتان لێتەکردوون واز لەهاوکاریکردنی ئەو عەشرەتە بھینن، چونکە وەک شیلان وتی ئەمانە ناوێندیکن زیاتر بۆ قەسابخانەیی ژنا دامەزراو؟ لەیلا خان: ئێمە لەراگەیاندەکانی خۆمانەوێە وەک یەکییتی ژنانی کوردستان بەردەوام قسەمان لەسەر ئەو کیچەو مەسەلەکان کردوو، چونکە بەراستی زۆریک لەو کەیسەکانی کە دینە لمان لەو دیوێەخان و عەشایرانەوێە بێرێارێار لەسەر دراو.. بەلام ئایا بێرکردنەوێە حزبی ئەوێە بۆ مەسەلەیی تەکەتولو ئەمشتانەیی هەبێت لەدەسەلاتەکی خۆی وای کردوو کە نەتوانن گرنگی بەریکخراوێە ژنانیەکی خۆی بدات.

ئىدرىس: جا ئەگەر ئەزانىت خىزىپەكەتان واپى دەكاتهوۋە بۆچى رىكخراۋەكەتان سەر بەو حزبەيە؟

لەيلا خان: ئەم رىكخراۋەى من لەشاخ درووست بوۋە كە ژمارەيەكى زۆر كەم پىشتمەرگەى ژن بوۋىن ديارە حزبەكەمان ھەولى دا كە رىكخراۋەىكى لەم شىۋەيە درووست بېى بەلام من بەئەمانەتەوۋە پىت دەلىم ھەتمەن ئىمە ئەم ناۋەمان ھەر پىۋەيە دلنىاتدەكەمەوۋە ھەر سكرتارىيەتەوۋە تا لىقەكانمان بەپىشتىۋانى حزب كارناكەين چونكە تۆ سەيركە ئەم سەنتەرى ئىمە يەكەم سەنتەر لەشەرقى ئەوسەتدا كەبتوانىت ئەو ژنانە بگرىتە خۆى كەمەترسى لەسەر ژيانىان ھەيە.

ئىدرىس: بېورە ئىۋە يەكەم رىكخراۋ نەبوۋن.. لەناۋەراستى نەوۋەدەكاندا رىكخراۋى سەربەخۆى ئافرەتان سەنەرى پارىزگارى لەژنانىان دامەزراندو چەندىن ژنىان لە لەكوشتن رزگار كردو كىشەى چەندىنى تىرشىيان لەرىگەى ياسايىيەو چارەسەر كرد. بېورن كاتمان لىگرتن زۆر سوپاستان دەكەين بەناۋى ئاللى ئازادىيەو .

ئىدرىس: لەيلاخان بەراستى ئىمە كۆمەلىك ژنمان ھەيە كەبەجدى كار بۆ مەسەلەى ژنان دەكەنو ھەلسوراۋى بزۋوتنەۋەى ژنانن بۆچى ئەم كەسەباشانە ناچنە ناۋەندەكانى بىرپاردان؟ ئايا پىتۋانىيە چونكە حزب پىاوسالارە ئەوژنانە دەباتە ناۋىپەرلەمان كە ۋەك پىاۋ بىردەكەنەوۋە؟

لەيلا: ھەردوۋە حزبە بالادەستەكە رۆلى خۇيان ھەيە بانمۇنەيەكت بۆ بىنمەۋە ھەردوۋ بىرپارى 62 لەگەل 59 كەدژى توندوتىژىيە ياخود كوشتن لەسەر شەرەف ئەمە بىرپارىك بوۋ لەسلىمانى دەرچوۋ، لەھەولېر ئەسلەن ھىساب بۆ ئەم بىرپارە ناكىت ئىستاش كەئەم دوۋكۆمەتە بوۋنەتە يەك ئەم بىرپارە وردە وردە خەرىكە لەبەين دەچىت، بۆمەسەلەى فرەژنىيەكەش كە 62 ۋە لىرە كارى پىدەكرىت لەۋى پىى ناكىت، كەۋاتە ئەم بىرپارە دەچىت يان نا چ ھىسابىكى بۆ دەكرىت، بىگومان لىرەشدا حزب رۆلى خۆى ھەيە، بۆنمۇنە ئىستا من باس لەرىكخراۋى خۇمان دەكەم ۋەك بەرپىۋەبەرى سەنتەرىك سەلاھىيەتى تەۋاۋم ھەيە ئەگەر تائىستا تەداخولى قەزىيەكى ژنىكەم كىرەت دەكەم ۋەك بەرپىۋەبەرى توندو تىژى لەگەلدا كرابىت ھىچ كەسىك رىگرم نەبوۋە ۋەبەتەھەداشەۋە دەلىم تائىستا 275 قەزىيەم لەلابوۋە تۋانىۋەمە زۆبەيان چارەسەر بىكەم تەنھا 18 قەزىيەم لەلاماۋە، ۋەتۋانىۋىمە تەداخولى گەرەتەرىن قەزىيە بىكەم بەبى ئەۋەى كەس تەداخولم بىكات، بۆنمۇنە قەزىيەكە روۋدەدات لەناۋچەى پىشدر يەكىك لەبەرپىسەكان لەپىشتى ئەم قەزىيەۋەيە من دەچم بەھاناي ژنەكەۋ كەبەرپىسىك لەپىشتىۋەيەتى من ۋەك ژنىك ناتوانم ھىچ بىكەم ئەگەر ياسايەكەم لەپىشتەۋە نەبىت، ئەمە كىشەكە درووست دەكات، من قەزىيەكەم لەلايە لەلايەن گەرەتەرىن دەسەلاتەۋە دىفاعى لىدەكرىت، ئىمەچەندىن جار لەسەر ئەم مەسەلەيە قەسەمان كىرەۋە قىۋى نەبوۋە رەدى كىرەۋەتەۋە پىموتوۋن ۋەرە كارى پىبىكەن باھەر قەسەنەبىت چونكە قەسە ئاسانەۋە ھەموۋ كەسىك دەتۋانىت بىكات ۋەرن بابەمەلى بىكەين..من لەم ماۋەى پىشۋودا لەرادىۋوۋە چاۋپىكەۋتەم ھەبوۋ پىاۋىك پەيۋەندى پىۋەكردم وتى كچەكەى من لاي تۆيە تاۋانبارە دەبىت تەسلىم بىكەيتەۋە باشە ئەم پىاۋە راكردوۋە لەياسا لەكۆى خۆى شارۋەتەۋە ئەگەر كەسىكى دەسەلاتدار لەپىشتىۋە نەبىت.. كىشەكە لەۋەدايە دەسەلاتى تاكەكەسىك لەحزبدا تۋانى دەسەلاتى ھەموۋ حزبى ھەيە بەتايبەت لەناۋچە عەشايرەكاندا خۇشتان دەزانن حزب پىۋىستى بەپالپىشتى ھىزە عەشايرەكان ھەيە ئىتر لەۋ بەيىنەدا ژن ئەفەۋتەت يان تيا دەچىت ئەۋەيان مەسەلەيەكى دىكەيە.

ئىدرىس: شىلان خان رۆلى ئاين چۆن دەبىنى لەبەرھەمەننى توندوتىژىدا بەرامبە بەژنان؟

شىلان: ئەگەر خۆيىندەنەۋەيەكى زانستىانە بۆ ئاينە ئاسمانىيەكان بىكەين ئەبىنن ئەۋ مافەى كە ئىنسان پىۋىستىيەتى نە دراۋە بەئافرەت.. ھەرلەساتەۋەختى كەۋتەنە خوارەۋەى ئادەم ۋە ھەۋا بۆسەر زەۋى مەملانىيەكى زۆر كەۋتە نىۋان ژن ۋە پىاۋەۋە، پەيەك دراۋە بەپىاۋ پەلە دوۋ دراۋە بەژن، ھەموۋ ئاينەكان بەيەكسانى مافەكان دەداتە پىاۋ بەپىچەۋانەى ژنان دەبىت ھەمىشە لەپىشتەۋەى پىاۋانەۋە كار بىكەن ئەگەرچى رۆلىشىان ھەبوۋبىت بەلام رۆلەكەيان بەسەرەكى نەناسراۋ بۆيە ژنان ھىچ رۆلىكىان نەبوۋە لەئاينەكاندا، ئەمەش ۋاى كىرەۋە سەربارى بوۋنى تىكىستى ئاينى بەجۆرىك لەجۆرەكان باس لەيەكسان بوۋنى مەۋف دەكات بەلام بەشىۋازىكى تر تەفسىرى بۆكراۋە. لەبەر ئەۋە لەھەرەمى ئاينەكاندا يەك ژن

نابینیت‌هوه، هه‌ربۆیه ئه‌ببینین له‌درووست بوونی یه‌که‌مین ئاینه‌وه تاده‌گاته ئیسلام مافی ته‌واوی نه‌داوه به‌ژن، به‌لکو ژن وه‌کو نه‌فره‌ت لیکراویکو پاشکۆیه‌کی شه‌یتان ته‌ماشای کراوه.. له‌وروانگه ئاینه‌شه‌وه کۆمه‌ل وای لیدیت نه‌فره‌ت له‌ژن بکات چوکه پێیان وایه بوونی ژن عه‌یبه‌یه چوونه ده‌روه قسه‌کردن هه‌لسوکه‌وت جه‌سته‌ی هه‌ر عه‌یبه‌یه له‌ژیر سیبه‌ری ئاینه‌کاندا هه‌مووشتیکی بۆ ژن عه‌یبه‌یه.. له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا ئه‌ببینین ژنان له‌پیاوان زیاتر پابه‌ندن به‌ئاینه‌وه و زیاتر له‌پیاوان له‌خواترسن و یاسا ئاینه‌کان جێبه‌جێده‌که‌ن ته‌نها به‌و هیوایه‌ی خۆی گه‌وره یه‌کسانی و دادپه‌روه‌رییان بۆ فه‌راهه‌م بکات.. به‌لام من جگه له‌ئاین ره‌هه‌ندیکی مه‌ترسیدارتر ده‌بینم له‌کوردستاندا سه‌ریه‌له‌داوه ئه‌ویش مه‌سه‌له‌ی درووستبوونی عه‌شیره‌نگه‌رایه، که‌له‌لایه‌ن ده‌سه‌لات و حزبه‌وه ده‌عم ده‌کرین و پالپشتی بۆده‌کریت و ته‌کیه‌و دیوه‌خانانه‌یان بۆ ده‌کریت‌هوه، هه‌ر له‌ودیوه‌خانانه‌دا بریار له‌سه‌ر چاره‌نووسی ئافره‌ت ده‌دریت، عه‌شیره‌ت و بنه‌مال کۆده‌بنه‌وه بریار له‌سه‌ر کوشتن و لوتبیرینی ژنان ده‌که‌ن، ئیمه له‌پاش پانزه سال له‌راپه‌رین و ئازادی و ئه‌و هه‌موو بانگه‌شه‌ گه‌ورانه تازه به‌تازه کۆده‌بینه‌وه‌و عه‌شیره‌ت زیندوو ده‌که‌ینه‌وه؟ له‌ناو ئه‌و عه‌شیره‌تانه‌دا ژن کراوه‌ته مه‌رو مالات جارێ کێشه‌یه‌کی عه‌شایری روویدا بایه به‌مه‌رو مالات چاره‌سه‌ریان ده‌کرد، به‌لام ئیستا ژن ئه‌و رۆله‌ی مه‌رو مالات ده‌بینیت حزبه‌کان ده‌یان هه‌زار دۆلار ده‌ده‌نه دیوه‌خانه‌کان، له‌راستیدا دیوه‌خانه‌کانیش هه‌یج نین جگه له‌قه‌سابخانه‌یه‌ک بۆ ژنان.

ئیدریس: له‌یلا خان ئیوه به‌و پێیه‌ی سه‌ربه‌حزبیه‌کی ده‌سه‌لاتدارن و حکومه‌تیش بۆچی له‌نزیکه‌وه داواتان لینه‌کردوون واز له‌هاوکاریکردنی ئه‌و عه‌شیره‌تانه به‌ئین، چونکه وه‌ک شیلان وتی ئه‌مانه ناوه‌ندیکن زیاتر بۆ قه‌سابخانه‌ی ژنان دامه‌زراون؟ له‌یلا خان: ئیمه له‌راگه‌یاندنه‌کانی خۆمانه‌وه وه‌ک یه‌کیته‌ی ژنانی کوردستان به‌رده‌وام قسه‌مان له‌سه‌ر ئه‌و کێشه‌و مه‌سه‌لانه کردوو، چونکه به‌راستی زۆریک له‌و که‌یسانه‌ی که‌دینه‌ لامان له‌ودیوه‌خان و عه‌شایرانه‌وه بریارمان له‌سه‌ر دراوه.. به‌لام ئایا بیری کردنه‌وه‌ی حزبی ئه‌وه‌ی بۆ مه‌سه‌له‌ی ته‌که‌تول و ئه‌مشتانه‌ی هه‌بیت له‌ده‌سه‌لاته‌که‌ی خۆی وای کردوو که نه‌توانن گرنگی به‌ریکخراوه ژنانیه‌که‌ی خۆی بدات.

ئیدریس: جا ئه‌گه‌ر ئه‌زانیت خزه‌که‌تان وایه‌ر ده‌کاته‌وه بۆچی ریکخراوه‌که‌تان سه‌ر به‌و حزبه‌یه؟ له‌یلا خان: ئه‌م ریکخراوه‌ی من له‌شاخ درووست بووه که ژماره‌یه‌کی زۆر که‌م پێشمه‌رگه‌ی ژن بووین دیاره حزبه‌که‌مان هه‌ولێ دا که ریکخراویکی له‌م شیوه‌یه درووست ببێ به‌لام من به‌ئه‌مانه‌ته‌وه پیت ده‌لیم حه‌تمه‌ن ئیمه ئه‌م ناوه‌مان هه‌ر پێوه‌یه دلنیا ته‌که‌مه‌وه هه‌ر له‌ سه‌رتاریه‌ته‌وه تا لقه‌کانمان به‌پشتیوانی حزب کارناکه‌ین چونکه تۆ سه‌یرکه ئه‌م سه‌نته‌ره ی ئیمه یه‌که‌م سه‌نته‌ر له‌شه‌رقی ئه‌وسه‌تا که‌بتوانیت ئه‌و ژنانه‌ بگریته خۆی که مه‌ترسی له‌سه‌ر ژنیان هه‌یه.

ئیدریس: ببوره ئیوه یه‌که‌م ریکخراوه نه‌بوون.. له‌ناوه‌راستی نه‌وه‌ده‌کاندا ریکخراوی سه‌ربه‌خۆی ئافره‌تان سه‌نگه‌ری پارێزگاری له‌ژنانیان دامه‌زراوه‌و چه‌ندین ژنیان له‌ له‌کوشتن رزگار کردو کێشه‌ی چه‌ندینی تریشیان له‌ریگه‌ی یاسایه‌وه چاره‌سه‌ر کرد. ببورن کاتمان لیگرتن زۆر سوپاستان ده‌که‌ین به‌ناوی ئالای ئازادیه‌وه.